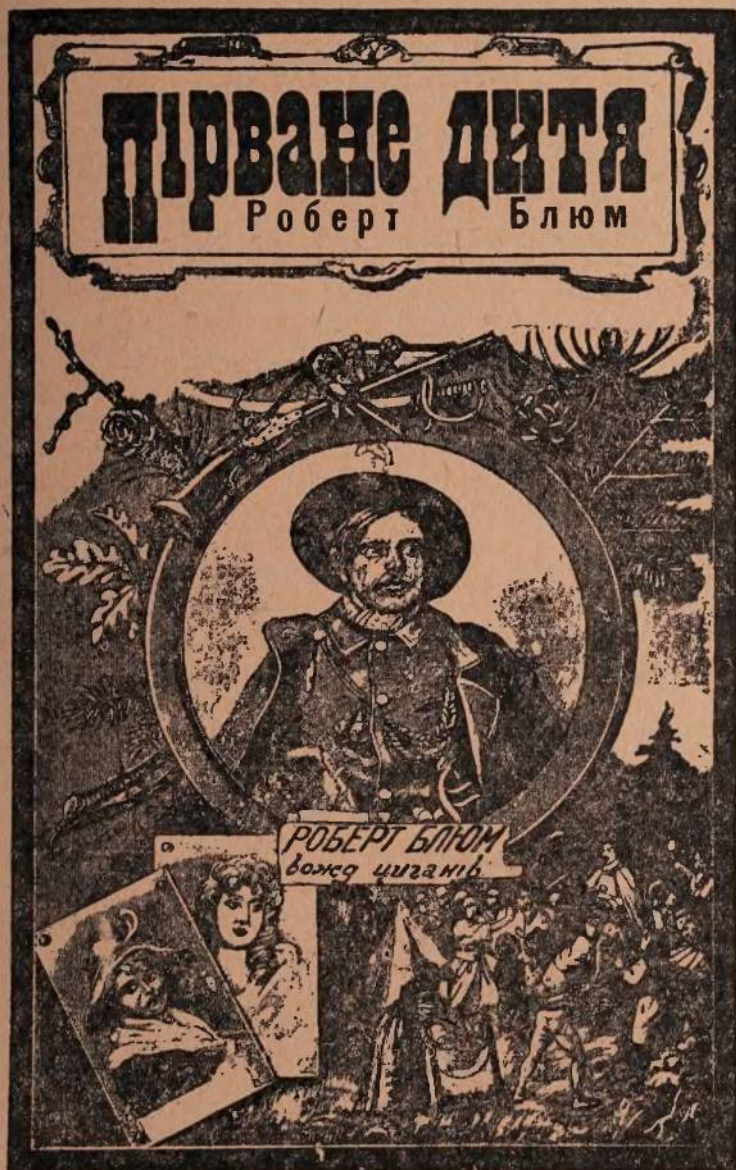

СШИТОК 62

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

Погоня наспіла. Посипались стріли. Бистра ріка не віддала вже своєї жертви.

силу їй відоймило. До того ще тяжкий зрив кашлю нападав їй що певний час.

Коли під вечір доглядачка принесла їй вечерю, вона вже була живійшою. Але взяла лиш кусочок хліба до уст, як кров бужнула їй устами і вона, мов нежива, впала на подушки.

Прикликаний лікар неспокійно покивав головою. Серце хорої дуже слабо ковтало.

— Може ще виздоровіє! — сказав тихо до доглядачки — хоч дуже мала надія, бо ще один вплив крові і смерть певна!

Говорив при вікні, так що Аста не могла його чути, коли-ж однак вернув до ліжка із виразу його лица зрозуміла, що справа стоїть дуже погано.

— Чи зі мною небезпечно? — спитала стиха.

— Ні, зовсім ні! — з поспіхом сказав, але якось так дивно, що його словам не могла повірити. — Коли ви, пані, будете спокійно лежали і як найменше рушали ся, то, маю надію, прийдете ще до здоровля.

Сумна усмішка окружила її уста.

— Ви самі не вірите в се, пане лікарю! — сказала. — Будьте щирі зі мною, прошу? Я смерти не бою ся — скажіть, як довго можу жити?

— Але-ж прошу, не журіть ся такими думками! — відповів нерado. — Послухайте мене — вам треба як найбільше супокюю! Старайте ся заснути.

Але сон не брав ся їй. Вночі перенесла ся думками в минувшину. Пригадала собі ті щасливі хвилі, які пережила при боці тільки що засудженого грішника.

Згадала свою власну провину і в тодину тихої задуми та розважань зродилось в неї непереможне бажане просити прощення у тої женщины, супроти котрої так тяжко прогрішила ся, а яку тепер так високо цінила.

Ще за життя хотіла почути від неї слово прощення і тому рішила описати графині Солмберг всю тугу свого серця.

Може та шляхотна женщина відчує хоч троха милосердя для помираючої...

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Коли хора другої днини пробудила ся, не мала вже сили навіть підняти оя із ліжка. Нічого не взяла до уст, не могла вже прямо відповідати на ставлені їй питання.

Нараз, зібравши послідні свої сили, підняла ся на ліжку і на велике счудуване доглядачки попросила о папір та прибори до писаня.

Написала лист до графині Евгенії і просила, щоб сей час його відослати.

Скінчивши писати, знесилена повалилась на ліжку і по хвилі заснула глибоким сном, з якого аж пізно в ночі пробудила ся.

Обняв її тепер великий несупокій і доглядачка мала із нею чимало клопоту, а над ранком таки мусила прикликати лікаря.

На питання лікаря Аста відповідала виминаючо, за те однак цікаво допитувала ся, чи для неї нема якого листа із почти.

І знова прийшов вечір. Хора лежала знеможена а лиш її очі живо бігали по кімнаті.

Нараз вона тяжко зітхнула.

Доглядачка живо підійшла до неї та сей час доглянула незвичайну зміну. Її очі були замкнені, лице мало дивну краску а на устах показали ся темні краплі крови. Аста лежала без руху і не чула навіть коли доглядачка, наполохана станом її здоровля, подзвонила на лікаря.

В кілька хвилин пізнійше до кімнати увійшов лікар. Раз глянувши на неї було йому досить, щоб впевнити ся, що кінець її життя наближаєть ся.

Коли приложив свою руку до її серця, вона втворила очі. По хвилі спитала слабим голосом:

— Чи нема для мене листа?

Але поки ще лікар міг відповісти, втворили ся двері і на порозі станув дозорець та кивнув на доглядачку.

— В ждальні чекає якась пані і конче хоче говорити із лікарем. — сказав дозорець.

Доглядачка переказала те лікареві, а він відпер:

— За хвилю прийду!

Відтак звернув ся до Асти і наказував її:

— Будьте спокійні! Погляну, може почтою напіло що до вас — за хвилю верну знова.

Коли увійшов у ждальню, графиня Солмсберг підняла ся із крісла і розповіла чого саме прийшла.

Почувши від лікаря, що Астині дні вже почислені, вона зблідла і просила щоб її сейчас завів до неї.

— Не бійте ся, пане лікарю, я не знервую хорої — впевняла графиня — противно, здаєть ся мені, мої відвідини успокоять її. Остаточою — вона смерти не боїть ся!

— Пані графине, будьте ласкаві пождати кілька хвилин, щоб я міг хору приготувити та успокоїти.

Повів Евгенію на гору і, оставивши її в сусідній кімнаті, самий увійшов до Асти.

Хора, побачивши входячого лікаря, хотіла підняти ся, але се їй не вдало ся.

— Чи прийшло що для мене?

Лікар кивнув головою.

— Прийшов хтось, що бажає доконче побачити ся з вами — чи вважаєте, що зможете прийняти?

На Астиних лицах показали ся дві темні плями.

— Так, так! Пустіть ту людину, вона мені певно відповідь приносить.

Лікар кивнув на доглядачку і обоє вийшли.

В кілька хвилин пізнійше втворили ся двері і до кімнати хорої увійшла темно вбрана жінчина.

Аста глянула широко втвореними очима, але в сутії, яка залягала кімнату, зразу не пізчала входячої Евгенії.

Нараз злегка скрикнула:

— Пані — графине — —

Не знала чи снить, чи бачить на яві — графиня Солмсберг прийшла до неї?...

Не була приготована до того і не числила на се. І не думала, щоб графиня могла їй простити провину і оповіла її прохане.

А тимчасом вона ще й сама прийшла до неї!..

І дві грубі слези покотили ся по запалих лицах хорої, що не була в силі порушити ся, ні слова промовити.

Графиня похилила ся над нею і взяла її за руку.

— Асто! Я знала, що слова, написані на папері, є за студені для серця, що прагне теплійших доказів почування. Тому то я і не писала а прийшла сама, щоб вам сказати, що не маю ніякого жалю до вас та давно вже вам всю провину простила і все забула.

Я пізнала вас добре і знаю, що ви тут невинні. Ви блудили, але тому, що недоля вас від молодости переслідувала і на блудну дорогу зіпхнула. Ви же за слабії були, щоб бороти ся із зависною долею!

Щиро жалію вас і впевняю, що гнів до вас давно вже вступив із мого серця!

Аста прислухувала ся до сих слів із широко втвореними очима і в безмірному счудуваню.

Доперва, коли графиня замовкла, уступив із лица хорої вираз остовпіння, а натомісьць щаслива усмішка на ньому появилася.

— Панї графине — дякую — за ті щирі слова! — із трудом вишептала. — Нехай вам Бог нагородить — за те — що ви задля мене вчинили! Нехай Бог щастем наділить...

Послідні слова вже ледво чутним шепотом протиснули ся крізь уста — вона здавила руку графинї, що сердечними словами старала ся її заспокоїти.

— Не хвилюйте ся, Асто! — просила. — Лікар мені сказав, що ви дуже нетерпеливо вижидали листу від мене. Тепер же бажане ваше сповнило ся, то-ж думаю, ви повинні упокоїти ся...

Графиня урвала дальші слова.

Лице хорої змінило ся в одну мить. Поблідла й випружила ся. Очі примкнула!

— Асто — чи ви чуєте мене?

Потрясла рукою хорої — але рука безсило повисла — Аста лежала без руху та знаку житя.

Графиня жажнула ся, побігла до дверей а втворивши їх, крикнула:

— Живо, живо на поміч! Не знаю, що їй стало ся!

Прибіг лікар й живо поспішив до Астиного ліжка. Лиш глянув на бліде її лице, а пізнав, що стало ся.

— Скінчило ся! Вже по всьому!

РОЗДІЛ CLXXXVII.

ПІМСТА.

— Ваньо! — хотів Альфо кликнути, коли побачив молоду циганку із новонародженим дитятем у своїй столі, але се слово увязло йому в горлі. Наче скамянів на місці.

Так пройшло кілька хвилин.

Коли Ваня доглянула його, її бліде лице задрожало але уста вона ще сильніше стиснула.

Нараз карбовий звернув ся до Альфа і спитав, вказуючи на молоду жінчину:

— Що маємо із тим зробити, пане?

Альфо здригнув ся, почувши сі слова. Оглянув ся кругом а скрізь зустрівав насмішливі погляди челяді.

Се його розгнівало. Підняв батіг, що держав в руках і грізно крикнув:

— Геть із відси!

Слуги знали, що із ним годі жартувати і вмиль розійшли ся. Але не пішли до праці. Їхня цікавість була більша, як страх перед його гнівом.

Здержали ся за брамою стодоли і зпід ока цікаво споглядали на свого пана і циганку, яких зовсім добре могли бачити крізь отвір.

Альфо зморщив чоло і грізно звернув ся до нещасної жінчини.

— Що тут робиш? Звідки ти тут взяла ся? — кликнув. — Хто тобі дозволив ховати ся в моїй столі, враз із твоїм бахуром?

Ваня нічого не відповіла, лиш благаючи очі звернула на нього.

Чи він той погляд зрозумів?

Жили на його чолі набреніли — він підійшов до неї з криком:

— Чому не відзиваєш ся, ти чарівнице? Хто дозволив тобі увійти в мою стодолу?

— В нікого я не питала позволення! — шепотом відповіла. — Двері не були зачинені і я увійшла.

Альфо в голос зареготав ся.

— Так? Стодола була втворена? Розумієть ся, й те пер також вона втворена!... Сейчас гони із відси, враз із своїм бахуром і більш на очі не показуй ся мені, ти чарівнице!

— Я не в силі підняти ся, Альфо! Дуже ще слаба! — прохала вона.

Карбовий в голос свиснув і питаючим поглядом вдивив ся в свого „пана”. Ся циганка назвала його по імені — значить, знала його вже від давна.

— Геть із відси, ти чарівнице! А живо, бо псами тебе вижену!

Прогони її, Ляносе! — приказав карбовому — на вулицю із нею!

Карбовий, злобно підсміхаючись, підійшов до лежачої коло матері дитини, але в ту хвилю підняла ся Ваня і з гнівом крикнула:

— Не поваж ся рушити моєї дитини, бо своїми руками задавлю тебе!

Карбовий мимохить відступив перед гнівливим її поглядом — ні на хвилю не сумнівав ся в правдивість тої погрози.

— Боягузе — крикнув Альфо — боїш ся слабої жінки? Ось, маеш бахура, викинь на вулицю!

Тихо будь — крикнув до Вані і хотів її на бік відсунути, але вона сильно вхопила його за руку.

— Не дотикай мені дитини — крикнула, а в її очах зловіщий вогонь блиснув.

Альфо відіпхнув її та дико закляв а похиливши ся, підняв плачуче дитя.

Поки ще однак міг передати дитя карбовому, Ваня витягнула ізза пояса ніж.

— Остав дитину, Альфо! — сказала спокійно — инакше живим не вийдеш із стодоли!

Карбовий виніс ся на двір, між своїх товаришів. — Альфо остав самий з молодою жінчиною.

І послухав її, бо знав, що вона додержить слова. Положив дитину на солону та відступив на бік від неї.

Але, поки ще Ваня могла зрозуміти, який його намір, він свиснув батоном у воздух і потягнув її по нагих плечах.

Ваня скричала з болю.

— Я тебе навчу, ти чарівнице! — скричав він та злобно зареготав ся — в останнє тобі кажу, сейчас забирай ся ізвідси, або псів пушу на тебе!

І знова махнув батоном, а сим разом вже в сторону дитини.

Але Ваня прикрила дитя власною грудю.

Ні слова більше не сказала. Мовчки підняла ся із соломоми і взяла дитину на руки. Проходячи попри нього ще сказала:

— Затям собі сю годину, Альфо! Бо я лиш на се і жити буду, щоб за свою кривду і кривду своєї дитини на тобі пімстити ся.

На своїй шкірі відчуеш ще колись, що се є пімста зрадженої жінки.

Кажучи се, висунула ся із стодоли.

Альфо вибіг за нею, дико проклинаючи, і знова хотів її батоном потягнути, але один із старших парубків заступив йому дорогу.

— Не забувайте ся, пане — сказав він — чого бете ту бідну жінку? Бачите, вона сама вже відходить! Чого-ж ще хочете?

Се так заскочило Альфа, що він через хвилю зовсім втратив рівновагу.

По хвилі отямив ся — хотів відтрити парубка та бігти за циганкою.

Та, ось диво, вся челядь станула по стороні парубка.

— Його правда! Він добре каже! — говорили й заступили Альфови дорогу.

Альфо знова почервонів зі злости.

То хиба вже й челядь має йому розказувати, що і як він має робити? Вони мають йому розказувати?

Була се прикра хвиля і булоб прийшло до бучі, колиб карбовий не вмшав ся в те.

Він знав своїх людей, а сі бояли ся його більше, чим самого пана.

Зачувши його грімкий свист, вони зійшли з дороги й кожде з'окрема подало ся до своєї роботи.

Сила призвичаєня зробила тут більше, чим гнів розюшеного пана!

Альфо з гнівом глянув на них — потім, з піднесенням батогом, прибіг через подвіре і браму.

Вибігши на дорогу, він розглянув ся на всі сторони — але надармо.

Циганки з дитиною нігде не доглянув — видно десь зникла серед ліса.

Кидаючи проклонами крізь затиснені зуби, вернув на подвіре і казав відпрягти коні.

Втратив охоту до виїзду.

Минула година.

Нараз оживило ся в оточуючій загороду Альфа рові. Була се Ваня з дитятем, що там, в заглубленю, посеред снігу, глукала захорони.

Відвернула голову, уста розхилили ся дивним, страшним сміхом.

— Ще побачу тебе Альфо — воркнула — а тоді почислимо ся. Тяжко відпокутуєш провину супроти мене й моєї дитини.

Притулила дитя до своїх грудий й обгорнула теплою хусткою, що з плечий своїх здіймила.

Її власна одіж була подерта але вона, здавало ся, й не чула зима. Живо йшла впоздовж рова і доперва, коли вже була досить далеко від Альфовой загороди, висунула ся на дорогу.

Спинила ся доперва на скраю ліса, де впала із знесиленя.

Дитя почало кричати — видно, було голодне.

Нещасна мати з розпукою, глянула на нужденне, мале сотворінячко при своїх грудях, але ні краплі молока не мала для нього.

Після кількох хвилин знова підняла ся й хитким ходом поволікла ся дальше, хоч сама не знала куди.

Може знайдуть ся люди, що бодай троха поживи їй дадуть...

Була знеможена — ледво на ногах могла вдержати ся, а однак мусіла вдержати задля дитини.

Не повинна піддавати ся!

Коли остаточно із далека заглянула лентами із димарів снуючий ся дим, нова надія в неї вступила.

В першу хату увійшовши просила жалісним голо-
сом:

— Дайте мені чогось налити ся, люди добрі. Дайте не
для мене, але для моєї дитини.

Хазяйка, якась простачка, крикнула злющо:

— Геть із відси волоцюго, бо ще лиха мені накличеш.
Забирай ся із своїм бахуром, бо як єї, то скажу своєму
чоловікови, а він є вїтом, то дістанеть ся тобі. Він з села
тебе вижене!...

Ваня відійшла слова не сказавши.

В другій і третій хаті їй не повело ся красше.

Двері замикали прямо перед її носом. Не було коли
навіть сказати за чим прийшла.

Так було майже скрізь. Аж доперва на скраю села
вступила в запалу, малу хатину якоїсь старої жінки і у
неї доперва знайшла християнське приняте.

Милосерна та женщина дала їй троха молока для ди-
тини і мліба для неї самої.

Сама була бідною, то-ж і знала, що то значить бути
голодним.

Посилившись троха, Ваня пішла дальше а на дорігу
взяла ще кавалок хліба. Бояла ся, що через довший час
не дістане нічого їсти, хиба що води десь по дорозі напе
ся.

З полудня почав сніг порошити а незабаром і вся зе-
мля прикрила ся білим плащем.

Завчасу потемніло а невдовзі запала темна ніч. Сні-
говія не уставала.

Ваня здержувала ся кілька разів, щоб відпочати. Щоб
вгасити спрагу, взяла троха снігу в уста, а дитині втисну-
ла грудочку розмоченого хліба. Але що з того — дитина
не приймила тої поживи...

Страшна розпука обняла нещасну матір. Вона знала,
що дитя вже пропавше, коли яким чудом яка поміч їй не
напіє.

Але не стало ся чудо!...

Сніг безупину падав через кілька годин і так все
кругом присипав, що Ваня вже не знала, де находить ся
та чи ще далеко до людських селищ.

Вже не мала сил йти дальше. Муїла троха спочати.

Саме наближала ся до ліса — туди пустила ся йти, щоб перед вітром знайти захорону. Але поки ще дійшла туди, стало їй млісно й потемніло в очах. Вся кров наплила нараз в голову.

Коби хоч добити ся до ліса!...

Із її уст добув ся нараз придавлений крик розпуки. Сили її опускали. Дитя затихло, вона остаточно не багато уваги звертала на нього. Вже недалеко було до ліса — хиба ще дійде туди?!...

Але, кілька разів ступивши, хитнула ся знова. Здержала ся, щоб хвилю спочати, маючи надію вкоротці знова дальше йти.

При дорозі стояло всохле, спорохнавіле дерево. Сіла на ньому.

Дитя було тихо — пригорнуло ся до грудий — збсїм було тепер добре. Обняло її якесь любе почуванє, примкнула очі.

Було так тихесенько, так спокійно — зовсїм гей між могилками!...

Після кількох хвилин, тіло молодої жєнщини похилило ся вперед, а відтак зісунуло ся на бік. Але вона не пробудила ся...

Лежала на снігу, а грубі платки снігові зверху її присипували. Присипали зразу ноги а відтак і ціле її тіло.

Ще лиш голова із чорним волосем виставала в гору та від білого снігу ярко відбивала.

Нї найлекший звук не перебив нічної тишини.

Смерть чигала над головою сеї нещасної жєнщини. Хиба-б яке чудо стало ся, щоб та жінка із дитятем остала між живими!

— — — — —
Молода циганка перестала говорити і хлипнула воздуха. Анї її дїд, старий Муя, нї Блюм не перебивали її оповіданя.

Сидїли напроти неї без руху та нї словечком, нї рухом не зраджувати того, що в їх серцях діяло ся.

Коли скінчила, Блюм підняв голову й пронизуючим поглядом вдивив ся в дївчину. Потім підняв ся і підійшов до неї.

— Чи можеш присягнути, що так було, як перед хвилиєю ти нам розповіла?

— Присягаю, що се дійсна правда!

Тимчасом підійшов до неї старий Муя і, поки ще Блюм міг що небуть сказати, він вмішав ся:

— Присягни на пам'ять своєї дитини.

Вона бистро глянула йому в очі.

— На пам'ять моєї дитини, яку ви сьогодні у грїб зложили присягаю, що я щирю правду казала!

— Добре, можеш остати між нами! — сказав Блюм.
— А тепер ходи, разом рішимо, як пімстити ся над тим звідником!

За два дні мало відбути ся вінчане молодого хазяїна Альфа із одиначкою старого Вальоса. Приготованя до того великого свята вже майже кінчили ся, заповідало ся незвичайно гучне весіле, супроти значного богацтва молодих зовсім зрозуміле.

Пригоду із циганкою, здавало ся, зовсім забули.

Хоч дівки й парубки в селі ще розповідали собі про те, але були й такі люди, що тому не вірили.

— Що Альфо тому винен, що та циганка якраз його стодолу вибрала собі на те, щоб в нїй дитя породити?

Лиш карбовий тоді чув, як Ваня його по імени назвала і його батьком своєї дитини признала. Але ніхто більше того не чув. Коли-б же декому, і прийшло на думку, що межи богатим сином хазяїським а циганкою були які ближші зносини, то се мусіло уступити супроти того, що Альфо батогом побив її.

Не міг би був того зробити, коли-б та жінка була матірю його дитини!

Одинокий лиш карбовий міг дещо розказати про ту пригоду, але він був взагалі мовчаливий, а тепер ще Альфо заткав йому уста кількома банкнотами.

В день перед весілем Альфо вийшов на подвірє і сказав до карбового:

— Мушу їхати в місто — кажи запрягти коні до повозки! Вже тиждень тому я мав їхати, та тоді та волокита циганка в дорогу мені зайшла. Після того я забув про все, а час відновлення асекурації вже досить давно минув!

Карбовий кивнув головою, не виймаючи люльки із уст.

— Гм! — сказав по хвилі поглянувши на небо. — Заносить ся на бурю. Дорога до міста далека, а коні ще молоді! Радше останьте в дома, пане, се-ж не мусить бути сьогодні.

— О, ні, ні! — живо заперечив Альфо. — Якраз сьогодні я-б хотів се поладнати, бо я мав страшний сон! Здавало ся, гейби то я стояв в якійсь долині і на гору счі знимав. Нараз, бачу, моя хата валить ся і в пропасть западаєть ся. Я хотів кричати, але не міг — хотів втікати, але ноги наче в землю вросли.

А хата що раз то глибше в пропасть западала ся. Нараз я почув страшне тріскотіне і побачив густі клуби диму і ясну полумінь бухаючу із димаря.

Коли я збудив ся, був цілий злитий потом зі страху. Я знаю, се ніщо доброго не ворожить мені! Пригадав собі Ваню — ту циганку — і подумав, що доконче треба поїхати у місто та відновити асекурацію.

Тому то якраз залежить мені на сьому, щоб сьогодні ще поїхати у місто.

Карбовий якось в розсіянню слухав слів свого пана. Мало що чув із того, що той говорив, та лиш головою покигував. По хвилі доперва відозвав ся.

— Радше возьміть старі коні! — нарешті сказав. — А ще краще зробилиб остаючи дома, бо буря вже у воздусі висить!

— Противно, коли возьму ті молоді, то скорше верну домів! — вперто при своєму стояв Альфо. — Йди та прикажи сейчас запрягати коні!

Карбовий живо пігнав, щоб сповнити приказ свого пана, а відтак пішов в напрямі хазяйських будинків.

В чверть години пізнійше заїхала перед хату повозка запряжена молодими кіньми.

Рівночасно заїхав на подвіре віз старого Вальоса, батька нареченої Альфа.

— Чи пан хоче їхати куди! — спитав старий Вальос. Поки ще візник міг щонебудь відповісти, самий Альфо вийшов на подвіре і відповів на питане:

— Так є, їду в місто, мушу відновити асекурацію! Вальос засміяв ся.

— Ніщо з того не буде, Альфе!

— Мушу, Вальосе! Я вже за много відкладав!

Але старий почав переконувати його:

— Коли-ж ти дотепер відкладав то ще кілька днів більше не много тут заважуть! Не їдь, гляди, ось я привіз тобі посаг Блянки!

Альфо вдоволений тим всміхнув ся і понуриста тінь зовсім уступила із його лица. В одну хвилию вернуло вдоволене й веселість.

— Можеш випрягти! — сказав до парубка. — Поїду пізнійше!

І разом з Вальосом увійшов в хату.

Будучий тесть приніс йому цілу вязанку банкнотів, а на їх вид прояснило ся Альфове лице цілковито. Пропала із нього всяка жура і неспокій. Він прямо сів із радости та щастя.

Нараз однак споважнів старий Вальос і сказав, поклавши йому руку на рамени й благаючим поглядом вдививши ся йому в очі:

— Альфо! Сьогодні даю тобі гарний маєточок, завтра же дістанеш із рук моїх найдорозший мій скарб — мою Блянку — моє одиноке дитя! Знаю, що ти щадити меш проші та що ні біда ні журба ніколи до твоїх дверей не стукати муть.

Але впевни мене, що будеш добрий та вважливий для мого дитяти! Я лиш для Блянки працював і щадив! Мені лиш о се ходило, щоб їй нічого не бракувало та набирав стільки, щоб вона ніколи в житю не потребувала нічим журити ся!

Я вже старий чоловік, Альфо — невдовзі прийдець ся вмирати, а тоді вона лиш тебе мати ме! Так заступи їй батька й стережи її як найбільше добро своє!

Впевни мене, Альфо, що так робити меш, а буду спокійнійший.

На Альфовому лиці відбило ся невдоволене, нудста й нетерпеливість.

— Не журіть ся тим, отче Вальосе! — відпер коротко. — Ви знаєте, що я кохаю Блянку — так чому-ж не мала-б вона бути щасливою зі мною?

— Прости мені мої слова, Альфо! — просив старий.

Щоб остаточно позбути ся його, Альфо зробив, як старий просив. Вальос тим успокоїв ся й сердечно стиснув його руку.

Нараз Альфо приступив до вікна і глянув на небо.

— Глядіть, отче Вальосе! — кликнув — яка страшна буря надходить! У воздуху вже чути сірку!

Втворив вікно й вихилив ся.

Вальос також неспокійно глянув на небо.

— Твоя правда! — сказав. — Треба забирати ся. Може ще на час доїду домів!

Подав йому руку на пращане і вийшов на подвірє. Альфо провів його.

В кілька хвилин пізнійше від'їхав старий Вальос, а Альфо вернув в кімнату. Приступив до шафи, де стояли гроші, а його лице звеселіло на вид привезених Вальосом банкнотів. Забув зовсім про асекурацію, остаточно хочби й хотів, годі було вибирати ся в дорогу.

На дворі було так парно, як вліті, хоч сніг лежав високо.

Старий Вальос живо гнав домів. Коні також звітрили бурю та, мов стріла, гнали вперед.

Їхав коротшою дорогою і вже був недалеко своєї хати, коли се заглянув над'їзджаючих кілька возів а побіч них громадку муштин і жінок з дітьми.

Мимохіть здержав коні, щоб зблизька приглянути ся над'їзджаючим. Вони його також вже спостерегли.

Поки ще міг приглянути ся їм, окружила його громада дітей, жебраючих милостині та в голос вигукуючих.

Вальос кинув їм троха дрібняків і тїшив ся тим, коли бачив як ті циганські бахурі товкли ся по снігу і взаїмно видирали собі розкинені ним гроші.

Але його коні полошили ся й гребли копитами. Бачивши, що їх довше не здержить, Вальос свиснув батоґом й пігнав домів.

Ще більше потемніло й старий таки добре збояв ся. До того ще зірвав ся сильний вітер й почав нести сніґом та засипувати очі.

Коні, ніздрі роздувши, гнали мов божевільні, і хто знає, що булоб стало ся, колиб не знали були дороги. Старий Вальос зовсім втратив провід над ними.

Нараз блиснуло і коні станули дуба. Відтак знова пігнали, ледво землі копитами дотикаючи.

Почало страшно греміти — наче кінець світа наближався. Вальос хотів молити ся та ні слова не був в силі промовити, так дзвонив зубами.

Нараз аж крикнув з радості, бо три світлі блискавки, видало ся йому, що бачить своє хазяйство. В пять хвилин пізнійше в'їхав отвореними воротами на майдан, а йому на зустріч вибігла радіюча Блянка. Збігла ся також вся прислуга, радіючи, що приїхав, бо думали, що в дорозі щось злого йому пригодило ся.

А тільки що випрягли коні із воза, та завели у стайню, зірвала ся страшна буря — вітер завивав, блискало й громи били. Вітер ломив старі дерева і з корінєм виривав з землі.

Люди зі страхом ховали ся — ховали ся і звірята — на дворі бісив ся дійсний гураган.

Альфова челядь зібрала ся в одній кімнаті. Ніхто із них не затямив такої бурі — неодні уста шепотіли горячу молитву.

Навіть карбовий був наче не свій. Сидів безпорушно коло печі та крізь вікно приглядав ся спливаючим по вікні струям дощу та блискавицям. Навіть про свою файку забув.

Альфо неспокійно ходив по своїй кімнаті. Був дивно неспокійний та не вмів собі пояснити причини того.

Чи бояв ся, щоб грім в його хату не вдарив?

Журился, що не відновив асекурації. Але що було робити — злагодив ся їхати, а тут буря перешкодила.

Не було се однак одинокою причиною його неспокою. Дрощі проходили по його тілі, за кожною новою блискавицею, за кождим гуркотом грому. Білів зі страху, коли вітер і дощ його вікнами потрясали, або дерево із корінєм вивернуло.

Аж після години троха успокоїло ся, однак воядух остав душливий, тяжкий і темрява запала скорше, як звичайно. Незабаром було вже так темно, що на віддаль двох ступенів годі було вже розпізнати, що діється.

А небезпека ще не зовсім минула — всі се відчували.

Альфо не міг спокійного місця знайти, так був схвилований. Бувби радо зійшов до своїх слуг, але від того

здержувала його богацька пиха. Не хотів також, щоб слуги бачили його жак.

Прийшов час вечері. В челядній поставили на стіл наруючі горшки, поналивали їду в миски, але ніхто не мав охоти вечеряти.

Альфо також не забирався до їди, яку йому дівка до кімнати занесла.

Руки заложив взад і так безупинно ходив в одну і другу сторону. Від часу, до часу приступав до вікна та зважливо споглядав на темне, захмарене небо, що дотепер ще не вспіло випогодити ся.

Нараз знова загуркотіло і грім десь близько вдарив а так сильно, що аж земля застопнала.

Після першого удару, наступив другий і третій.

Альфо закрив лице руками.

Схопив ся знова сильний вітер і зірвав кришу із одного будинку.

Зачула се челядь і карбовий вийшов, щоб поглянути, що стало ся.

Але, вийшовши на подвіре, забув о що саме ходило йому.

Випустив файку із уст, які широко із дива втворив і вибалушеними очима вдивив ся в чудернацькі постаті, шо втвореною брамою на подвіре входили.

— Цигани! — мимохіть вихопило ся із його уст.

Відгадав, що мало се означати і на хвилю позбувши ся своєї отяжілости, живо вибіг по сходах до Альфовой кімнати.

Не надумуючись втворив двері.

— Цигани прийшли! — кликнув. — Цигани!

Альфо прибіг до нього в голос скричавши.

— Де вони? — хрипливим голосом питає. — Чого хотять?

— Не знаю, пане, чого хотять! — відповів — здається мені однак, що тут ходить о ту дівку — знаєте, ту, що то була в столі з дитиною!

Альфо кинув ся взад, шілий побілів — із страху його очі вилізли на верх.

По хвилі отямив ся.

Коли се справді було так, як говорив карбовий, то небезпека була велика і треба було приготувитись.

Підбіг до шафи і виймив із неї два револьвери. Один сховав в кишеню, другий держав в руці.

— Живо — ходім! — кликав карбового. — Нехай другі беруть в руки сокири, топорі, серпи та коси, що лиш можуть взяти в руки, та нехай валять тих псів, коли ім заступлять дорогу.

Карбовий побіг між челядь.

Альфо якось надумав ся і також за ним поспішив. Знав, що більше духа додасть челяді, коли самий до неї заговорить.

Але в хвилию, коли хотів втворити двері, почув, що нагло хтось сильно вхопив його із заду дужими руками.

Були се два цигани.

Альфо скричав скаженим голосом:

— Геть із відси, собаки логані! Я вас навчу як дім нападати!

Рівночасно вдарив одного цигана так сильно в голову, що той кровю залитий повалив ся на землю.

В ту саму хвилию поніс ся сильний крик.

Карбовий, що своєму панови поспішив на поміч і того цигана повалив на землю, впав таки зараз позад нього.

Циган, якого він так здорово почастивав, мав ще настільки пам'яті, що падаючи всадив йому ніж у груди.

Користаючи із тої хвилі замішання, Альфо пхнув другого цигагна на бік та вибіг з сіний на подвіре.

При світлі блискавиці заглянув більший гурток циганів і своїх парубків, що, як лиш могли найскорше гнали через подвіре, щоби охоронити ся перед наступаючими

Альфо кликнув їх, але вони не слухали його. Власне жите було їм доросше.

Цигани почули його голос.

Одна із меж циганок вибігла наперед і, вказуючи рукою на стоячого в дверех хазяїна, сказала:

— Ось і він! Ось той падлюка!

Блюм почув ті слова а заглянувши Альфа, шепнув до своїх:

— Розбіжіть ся і нехай кождий із вас одинцем старається підійти до нього, а кождий із инної сторони, бо він, здаєть ся, має зброю при собі.

Ти, Ваньо, остань коло мене, щоб...

Звернув ся до неї, але вона нагло зникла.

На подвірю годі було її шукати, а Блюм прочував, що вона відлучила ся від них, щоб сама якимсь способом могла пімстити ся на ворогови.

Тимчасом Альфо із широко втвореними очима приглядав ся дивному поведенню циганів.

Чому вони розбігли ся на боки, поки ще встигли на нього наступити?

Нараз зазрів чотирох циганів, закрадаючих ся до нього, і вхопив за револьвер.

— Не підступайте вперед — крикнув — бо стріляти му!

— Ні, того не зробиш, мій хлопче! — шепнув йому із боку якийсь чужий голос і то прямо в ухо.

Рівночасно хтось зловив його за руку, так що він не зміг вистрілити з револьвера.

Був се Роберт. Він незаметно підійшов до муру а так вздовж того підсунув ся аж до молодого хазяїна.

Альфо бувби може доглянув його, колиб не те, що всю свою увагу звернув на підкрадаючих ся до нього із другої сторони циганів.

Коли почув, що хтось зловив його за руку, жахливо скричав.

Думав ще що зможе позбути ся сього, подібно як і попереднього і тому хотів звернути ся до нього лицем.

Але Блюм був осторожний. Немов кліщами здавив за руки пручаючого ся Альфа і з насмішкою сказав:

— Не завдавайте собі стільки труду хазяїне, бо що раз дістану в свої руки, того ніколи не пускаю.

Свиснув на своїх людей і передав їм вязня.

Двох циганів вхопило його за руки, а двох других перешукали кишені. Знайшли там ще другий револьвер.

Вивели Альфа на середину подвіря та обступили його кругом, а розпалені в кількох місцях огнища своїм блиском освітили їх і ціле подвірє.

Альфо прикусив уста зі злости і понуро вдивив ся з землю. Нараз зарозуміло підняв голову і, глянувши виваючо на Роберта, спитав остро:

— Чого тут хочете на мойому подвірю, циганська голото? Чи думаете, що се вам безкарно минеть ся? Сейчас

гоніть із відси і то по добрій волі, коли не хочете пови-
снути на шибениці! Я вам се обіцяю, я, найбогатший ха-
зяїн в сій околиці!

Блюм всміхнув ся, потім відповів:

— Скажу тобі сейчас, чого ми прийшли, хазяїне!

Звернув ся до двох стоячих побіч циганів і шепнув
до них:

— Йдїть живо, пошукайте дівчину і сюди приведїть.

Та хтось отсе став пропихати ся через громаду цига-
нів. Була се Ваня.

Із палаючим лицем та сильно філюючими грудьми
підійшла до Роберта. В правій руці тримала, здорове-
зний батїг.

Коли її Альфо побачив, мимохїть крикнув. Значить,
карбовий правду казав, коли говорив, що се задля Ванї
той напад зробили цигани.

Молода циганка любивала ся жахом, який ярко від-
бив ся на його лиці. Підійшла до нього і спитала:

— Но, хазяю, чого-ж так замовкли? Чи не цікаво би
вам знати, яким то чином я дістала ся до тих циганів?
Чи не хотїлиб ви знати, що стало ся із вашою дитиною?

Альфо не відозвав ся.

— Скажу тобі — тягнула дальше роз'юшена циганка
— твоє дитя померло із зимна й голоду, коли ти викинув
мене із своєї стодоли! Я же пішла до сих циганів, щоб
помогли мені пїмстити на тобі ту велику кривду, яку ти
мені й дитинї заподїяв!

Глянь! — кликнула й відкрила рамена. — Чи бачиш
сї знаки на моїй шкірі, хазяїне? Се від батога, яким ти
мене висмалив! Чую сей біль ще до нинї і не перестане
мене полїти, доки я свою пїмсту не заспокою!

Ось, маєш за се!

Сказавши се, підняла батїг і шмагнула ним по лиці.
Альфо дико скричав і закрив лице руками.

— Так само і мене болїло! — насміхала ся. — А ось,
ще другий раз — і знова батогом ляснула по лиці — се
за те, що дитину наважив ся вдарити, а я лиш своїм тїлом
від того закрила!

Як же тобі смакує, Альфо? Ти навіть і не думав, що
та циганка, заволока, ще раз перед тобою стане, що?

Та ще й батогом буде тебе шмагати — тебе — так багатого хазяїна!...

Альфо затиснув уста і мовчав. Але, як лиш циганка перестала говорити, він відоймив руки від лица та з нелюдським криком кинув ся на Ваню.

Не приготована на се циганка впаде на одного із боку стоячих циганів.

Рівночасно Блюм так сильно вдарив Альфа, що той, із тиха крикнувши, повалив ся на землю.

Лице Вані змінило ся не до пізнання. Мов та мстлива фурія прибігла до лежачого на землі хлопа і так батогом стала його обкладати, що він як той хробак вив ся по землі.

Нараз стало дуже ясно на подвірю.

— Горить, горить! — вихопив ся крик майже кождо-му із уст. — Ось вже хата займила ся! Вогонь! Горить!

Ваня дико реготала ся і кликнула, вказуючи на вогонь:

— Гляди Альфо! Завтра твоє весіле з Блянкою, дочкою старого Вальоса і з великої радости я запалила тобі весільні смолоскити!

Альфо глянув в гору і жахливо скричав.

Стодола і другі хазяйські будинки стояли вже в полуміні, а вітер розкидав головні на всі сторони.

Поглянув в сторону кінської стайні і хати.

Вже більше не бачив циганів — не зважав на них — не зважав і на біль набренілого від ударів батогом лица. Розтручуючи заступаючих йому дорогу циганів сильними кулаками, дістав ся до хати і вбіг на сходи.

Було вже там повно диму, прямо віддих йому запира-ло, але не вернув ся. Мусів добити ся до своєї кімнати! Аджеж там стільки гроший!

Цілий його маєток в грошах, що придбав самий і все, що старий Вальос вчора, як посаг своєї дочки, при-ніс!

Втворив двері, але кімната була заповнена димом, так що очі слізки зайшли. Нічого не бачив перед собою а в ухах почало шуміти. Вся кров вдарила в голову.

— Гроші, гроші! — кликав в розпуці та вбіг до сере-дини.

Чув, що тріщало йому над головою, але не міг бачити, що стеля почала обвисати.

Руками пробуючи поперед себе, дійшов до шафи із грішми і аж скричав із радості, коли втворив двері до своїх скарбів.

Вже мав мішочок з грішми в руках, але того йому за мало. Мусів ще більше ратувати! Аджеж його маєток не був асекурований!

Занятий такими думками, не зважав як тріщало понад його головою й горюча повала частками падала на підлогу.

Гуркіт розсуваючих ся вузлів хати й падаючих на землю горючих кроків приглушили жалісні зойки поціленого в голову молодого хазяїна...

Дві години пожару змінили все Альфове хазяїство в купу догаряючого й димлячого ще грузовиня і доперва після кількох днів розкопування старий Вальос знайшов зуглене тіло свого будучого зятя, що в день перед своїм весілем впав жертвою мести зведеної ним циганки.

РОЗДІЛ CLXXXVIII.

ЗВИХНЕНЕ ЖИТЄ.

В хаті пані Гелтлайн панував непривітливий супокій. Всі домашні покладали ся вже спати а лиш вона сама ще не лягала.

Та спашена вдовичка мріяла про щасливу будучність, яка їй всміхала ся.

Дотепер їй і в думці не було, щоб таке щастє її стрінуло, та її доля так змінила ся і бували хвилі, що вона тому щастю навіть вірити не хотіла.

Здавалось їй, що се лиш такий гарний сон і вона тоді хватала себе за голову, щоб переконати ся що се на яві а не у сні.

Думала про свого брата. Знала його і вірила, що він був щирий для неї та її шастю оприяв. Тому то боліло її дуже, що в сварці із ним розійшла ся, а потішала себе лиш тим, що се не з її вини стало ся.

Її брат впер ся, що барон обманець, що-ж вона в сьому винна?

Барон обманець!...

Але що такий нуждар, як її брат міг знати про барона? Як він міг розпізнати ріжницю між правдивим аристократом, а обманцем, що підшив ся під його імя?

Вона же сейчас на перший погляд пізнала в ньому великого пана, і річ природна, мусіла стати по його стороні.

Всміхнула ся на думку, що незабаром вже буде баро-нихою.

Які великі очі зробить її брат почувши про се! Розумієть ся, він пізнає кривду, яку її чоловікови зробив і раз-на-все із ним погодить ся.

Вбогий столяр зі страхом буде наближати ся до пані баронової — але я поможу йому! — подумала, щасливо всміхаючись. Піддам йому сміливости й до себе пригорну!

Лягла спати доперва десь около півночі і лежачи ще мріяла про свого Дагберта.

Як же він вважає на свою гідність — не хотів від неї прийняти навіть такої дрібниці, як кілька-десять центів на телеграму. Ах, яка то доля її чекає! Як щасливою із ним буде!

Адже-ж мусів її кохати, инакше не взяв би її — просту бабу — за жінку! Такий великий пан, адже-ж він міг знайти собі подругу житя між рівними собі!...

Остаточно замкнули ся її очі. Заснула із думкою про Дагберта!

Минула може година. В мешканю пані Гелтлайн царила тишина, наче у гробі.

Нараз дав ся чути якийсь легкий шелест, гейби хто з соломі або сїні ворухив ся.

Може се донн паде?

Шарудїне походило із довгих та широких сїний, що вели на подвіре.

Знова на хвилю затихло. Нараз підняло ся із кута щось темного.

Був се Волдінг!...

Вийшовши із мешканя пані Гелтлайн, збіг на долину, втворив браму, але зараз скоро знова запер. Не вийшов на двір, але остав в камениці. Він чув накликування пані Гелтлайн, але нарочно не від'зивав ся.

Стягнув черевики із ніг і тихо та незаметно знова вернув на сходи. Перебіг довгі сїни та причаїв ся в одному кутку.

Чекав там нетерпеливо, аж поки все в камениці затихло, а підняв ся аж тоді, коли глибока тишина кругом залягла.

Осторожно підійшов до дверей, що вели до кімнати, де його наречена тримала гроші.

Через хвилю прислухував ся, відтак осторожно втворив двері і всунувся до середини.

Через вікно вливало ся в кімнату бліде світло місяця та освітило бліде лице того влізливця. Його очі зловіщо світили...

Відважно підійшов до бюрока із грішми, вважаючи, щоб йдучи не потрутити чого, та сим не зрадити ся.

Відтак виймив з кишені вязанку ключів та витрихїв і почав ними майструвати коло бюрока.

Втворив над'сподівано скоро і всміхнув ся з вдоволенем. Не сподївав ся, що справа так легко піде.

Поступав у всїм так, як бачив, що його наречена робила а його рука тремтіла, коли брав коробку з грішми.

Взяв її легесенько, без шелесту, і приступив до вікна, щоб приглянутись, що в нїй знаходить ся.

Почав виймати й перечислювати банкноти, а очі йому з радости аж блистіли. Була се гарна здобича.

Тремтячою рукою розіпняв сурдут і хотїв гроші вложити в кишеню.

В ту саму хвилю почув із сїний зовсїм виразно хід. Здрігнувсь і на бік хотїв від'скочити. Та незручно повїв ся і рухом руки перевернув коробку, що стояла на вікні.

Золоті й дрібняки посипали ся на підлогу і наробили дзвенькоту. Волдінг задубїв. Жах відняв йому всю силу. Не був в силі навіть порушити ся, а серце так сильно товкло ся, немов то грудь хотїло розсадити.

Нараз почув шарудіне в сусідній кімнаті і се вернуло йому тямку. Вязанка банкнотів випала йому із руки, але він вже навіть і не думав про се. Хотів лиш чимскорше видобути ся із відти — лиш жите і свободу хотів заховати.

Вже був коло дверей. Але в хвилию, коли хотів вийти до сінний, втворили ся двері із сусідньої кімнати і на порозі станула пані Гелтлайн.

Пізнала його на перший погляд і скричала жахливо. Побачивши розсипані по підлозі гроші, сейчас зміркувала, що стало ся, і хитнула ся на ногах — так їй зле стало. Однак живо отямилася і знова в голос, жахливо скричала.

Тимчасом Волдінг висунув ся у сні.

В каменіці стало оживляти ся. Зі всіх боків, у снігах і на подвірю чути було крики:

— Злодії! Убійники! На поміч!

Волдінг, мов божевільний гнав сходами.

Пані Гелтлайн підбігла до вікна і, втворивши його, кричала:

— Злодії! Убійники! На поміч! Ратуйте!

Ненароком проходив вулицею поліцай і счудований глянув на жінчину, що кликала помочи.

Нараз втворила ся брама і з неї вирвав ся босий та без капелюха якийсь чоловік.

— Ось він! Держіть злодія! — поніс ся грімкий крик по вулиці.

Видно, поліцай сподівався, що хтось з прохожих задержить його, тому також кричав. Одного лиш боявся, а се: щоб втікаючий, прибувши на вільне місце, що звідти вже недалеко було, не звернув на право в темні і тісні вулички, бо там булоб вже тяжко його віднайти.

Але Волдінг не знав добре міста і скрутив на ліво.

Поліцай всміхнувся вдоволено. Тепер вже знав, що той вже не зможе висмикнути ся йому з рук.

Але помилив ся. З розпуки Волдінг гнав, не розбираючи куди і впав прямо смерти в обійми.

Було так темно, що не доглянув як прибіг над беріг ріки. Чув журчане річи, але не міг зміркувати, що се було, в дійсности. Отямив ся доперва тоді, коли впав у воду.

Запізно було думати про се, як ратувати ся.

Погоня наспіла. Сіли в човно.

Посипались стріли.

Волдінг скричав проймаючим до живого голосом, а наспіваючі почули рівночасно лиш плюскотіне води.

Бистра ріка не віддала вже своєї жертви.

ЗАКІНЧЕНЄ.

Минув рік від того часу.

На замку Фельсберг проживав щасливо Алберт Гільмер із жінкою своєю, Евгенією.

Давна графиня Солмoberг змінила ся не до пізнання. Від'жила та відмолодніла. Сіяюче щастем її лице нічим не нагадувало ту нещасну, горем прибуту жєнщину, що колись вже нічого більше крім смерти, не бажала.

Сьогодні був незвичайний рух на замку. Надіяли ся приїзду Дори із чоловіком а потайна усмішка на лиці Алберта зраджувала якусь несподіванку, що приготувив для **Евгенії**.

Якраз стояла при вікні, вижидаючи наспіваючу шляхом повозку.

Евгенія радісно крикнувши, вирвала ся із Гільмерових обіймів і поспішила зустрічати Дору й Дегена.

Гільмер пішов за нею.

Коли повозка під'їздила до брами, Евгенія глянула в ту сторону.

В повозці було більше, чим двоє осіб. Кого-ж то Дора ще привозила?

Нараз задрожала і глянула на всміжене лице свого чоловіка. Поки ще змогла його спитати, під'їхала до них повозка із гістьми.

Серце Евгенії товкло як молотом, коли вже змогла розрізнити лица наспіваючих.

— Роберте! — крикнула. — Сину мій, сину дорогий!

Так, се був Роберт — додержуючи обіцянку, прибував відвідати родичів.

Не прийшли вони самі, але з маленьким синком, котрого Ільона держала на руках.

Очі Євгенії наповнилися сльозами щастя, коли першого свого внука взяла на руки та до свого серця пригорнула. Його личко було зовсім подібне до Робертового.

Тепер вже хиба не було щасливішого кутка на землі, як на Фельсбергу, якого жителі щасте своє тимбільше вмiли оцінити, що тяжкими зусиллями та жертвами мусіли його здобувати.

А сильною була підстава їхнього щастя — бо була нею любов, щира, горяча й глибока любов!

К О Н Е Ц Ь.

